

CRYPTOMANIE

ZEKE FAUX

CRYPTOMANIE

DE WILDE WERELD VAN DE CRYPTOMILJONAIRES

FOLLOW THE MONEY

Auteur: Zeke Faux © 2023

Oorspronkelijke titel: *Number Go Up – Inside Crypto's Wild Rise and Staggering Fall*

Oorspronkelijke uitgave: Currency, New York (september 2023)

All rights reserved including the right of reproduction in whole or in part in any form. This edition was published by arrangement with Currency, an imprint of the Crown Publishing Group, a division of Penguin Random House LLC.

Vertaling: Aad Janssen en Anne Jongeling

Eindredactie: Karin Spaink

Omslagontwerp: JanJaap Rypkema

Foto auteur: Vincent Tullo

Beeldredactie: Yara van der Velden

Boekverzorging: Sander Pinkse Boekproductie

Druk- en bindwerk: Nørhaven

ISBN 9789083196091

NUR 320

www.ftm.nl

Voor Nikki

INHOUD

Voorwoord 9

Proloog – Twee biljoen dollar 17

- 1 'Ik lijk verdomme Nostradamus wel!' 23
- 2 'De waarde zal stijgen!' 29
- 3 Scheppingscoach 47
- 4 De plastisch chirurg 61
- 5 'Iedereen wordt gillend rijk' 69
- 6 'Geen bankrekening' 77
- 7 'Zeer glad ijs' 83
- 8 Chalopin is de naam, Jean Chalopin 91
- 9 Cryptopiraten 103
- 10 'Iets Robin Hood-achtigs' 119
- 11 'Let's get weird' 129
- 12 'Klik, klik, klik, geld verdienen' 145
- 13 Gamen voor je brood 155
- 14 Ponzi-economie 163
- 15 'Al mijn apen weg!' 177
- 16 'Het ging me om de community' 189
- 17 Blorps en fliezers 201
- 18 Varkens slachten 213
- 19 'Wij hebben hier alle vrijheid' 229
- 20 No acceptamos bitcoin 243
- 21 'Honing is lekkerder' 251

22 Activa zijn niet top 259

23 In de Orchidee 267

Epiloog 283

Verantwoording en dank 295

Bronnen 299

VOORWOORD

Tijdens het korte ritje – van de landelijk gelegen villa van een zeer vermogende relatie naar het restaurant in het dorp – waren zijn beleggingen in crypto's vijfduizend euro meer waard geworden. Mijn kennis liet zijn telefoon zien, waarop hij de koersen van de verschillende digitale muntjes volgde. Alles stond op groen. Zijn dagwinst was meer dan 15 duizend euro en de middag was nog maar net begonnen. 'Waar heb je zin in?' grijnsde hij triomfantelijk terwijl hij me de lunchkaart overhandigde.

Kort daarvoor had ik zijn in crypto's handelende zoon op een kritische monoloog getraakteerd nadat hij mij had gevraagd wat ik – als financieel journalist – van de cryptohandel vond. Nou ja, kritisch, mijn betoog was eerder vernietigend en nogal lomp. Ik vertelde dat in zijn wereld een fabelachtige verspilling van talent en creativiteit plaatsvond. 'Massa's mensen, vaak heel jong, zaten achter beeldschermen om deel te nemen aan een spel dat zijn waarde uitsluitend ontleent aan het toenemende aantal deelnemers. Het is op zijn best een gigantisch piramidespel en veelal je reinste oplichterij.'

De zoon – 23 jaar – haalde zijn schouders op. 'Ach, dat heb ik al zo vaak gehoord.' Het beheer van de cryptoportefeuille van zijn vader ging hem uitstekend af en zelf had hij een indrukwekkend bedrag op zijn bankrekening staan, meer dan ik in twintig jaar had verdiend. 'Wat de illegaliteit van crypto's betreft,' zei hij laconiek terwijl hij naar zijn cockpit met beeldschermen terugliep, 'wist je dat de SEC vandaag de handel in bitcoin-ETF's zal toestaan?'

Ik keek hem sprakeloos aan. ETF's zijn de *exchange traded funds*

die grote vermogensbeheerders als Vanguard en Blackrock op de beurs aanbieden. Beleggers kunnen via zo'n fonds in Bitcoin beleggen zonder ze zelf te bezitten. De erkenning van de Amerikaanse toezichthouder was helemaal aan me voorbij gegaan. Grote internationale vermogensbeheerders – waaronder Blackrock – hadden er tien jaar over gedaan en rechtszaken moeten voeren om dat voor elkaar te krijgen. Dit was een historische doorbraak: de bitcoin, de cryptomunt die tegenwicht wilde bieden aan de verderfelijke financiële sector, werd er onderdeel van.

Anderhalf uur later hadden mijn relatie en ik een smakelijke lunch en een paar glazen pinot grigio achter de kiezen. De crypto koersen waren in de tijd dat wij een op de huid gebakken zeebaars aten, gezakt: de eerder behaalde winst was verdampt en er stond nu een verlies van 16 duizend euro op de teller van zijn app. 'Het is niet normaal hoe die koersen heen en weer bewegen,' zei hij, enigszins beduusd. 'Je moet echt niet al je spaarcenten op die crypto's inzetten, dat kan vreselijke gevolgen hebben.'

De man met de cryptoportefeuille had ik 24 jaar eerder leren kennen. Ik was toen net journalist geworden bij het zakenblad *Quote*, waar ik me in het internet zou verdiepen, wat sinds augustus 1996 een ongekende hype was.

Die maand ging het Amerikaanse softwarebedrijf Netscape, producent van de eerste internetbrowser, naar de beurs: pas 16 maanden na oprichting en zonder dat het ooit een cent winst had gemaakt. Aan het eind van de eerste handelsdag stond de beurswaarde van Netscape op bijna anderhalf miljard dollar.

Dat was het startschot voor de internethype. 'De grootste legale creatie van rijkdom in de geschiedenis van de planeet,' noemde John Doerr het. Doerr was een van de belangrijkste durfinvesteerders uit Silicon Valley en had Netscape medegefinancierd. Hij zou met zijn investeringen in techbedrijven – waaronder later ook Google – vele tientallen miljarden dollars voor zijn beleggers verdienen.

Een plek die een belangrijke rol bij de ontwikkeling van internet speelde, was het Nederlandse Centrum voor Wiskunde en Informatica (CWI), onderdeel van de Universiteit van Amsterdam. Het CWI

had de eerste trans-Atlantische internetverbinding ter wereld. De huidige vorm van e-mailadressen – met het apenstaartje – werd er bedacht, evenals het systeem voor landendomeinnamen. Zo werd Nederland het eerste land dat een eigen extensie kreeg: .nl.

Op het universiteitsterrein in de Amsterdamse Watergraafsmeer ontstonden begin jaren negentig ook de eerste bedrijfjes die mensen met piepende modems toegang tot internet boden. Ze hadden idealistische motieven: het ging ze niet om bezit of geld verdienen, maar om de verspreiding van kennis waarvan iedereen gebruik kon maken. XS4all, ontstaan uit de hackersbeweging, was een van de belangrijkste. Zakenvrouw Nina Brink deed bij het CWI inspiratie op voor de oprichting van World Online, dat in maart 2000 een notering kreeg op de Amsterdamse Effectenbeurs. Het echech dat daarop volgde, markeerde in Nederland het eind van de internethype.

Bij het CWI werd al in de jaren tachtig aan technologie gewerkt die later wereldwijde impact zou krijgen: cryptografie. Daarmee kon je series van nulletjes en eentjes een uniek karakter geven en ze versleutelen, waardoor de inhoud voor anderen verborgen bleef. De briljante Amerikaanse wiskundige David Chaum werkte er aan de eerste bouwblokken om een digitale handtekening te ontwikkelen. Daarmee kon je de echtheid van de inhoud garanderen, zonder die prijs te geven: geverifieerd, maar toch geheim.

De Nederlandse overheid wist wel een toepassing: zij zocht naar een manier om tolheffing op wegen in te voeren, zonder de privacy van automobilisten te schenden. Anders gezegd: hoe kon je digitaal betalen terwijl je de anonimiteit van de gebruikers garandeerde, zoals bij contante betalingen?

Chaum nam de uitdaging aan en startte in 1990 DigiCash, dat iets ging bedenken om anonieme, digitale contante betalingen mogelijk te maken.

Dat lukte. Op 27 mei 1994 liet Chaum bij de eerste conferentie over het World Wide Web bij CERN in Genève voor het eerst een elektronische contante betaling zien. E-Cash heette de toepassing, en daarmee was de eerste cryptomunt een feit.

‘Marc Andreessen, de oprichter van Netscape, was er aanwezig met de eerste versie van zijn browser,’ zegt Paul Dinnissen, die

destijds voor DigiCash werkte. ‘Maar er was toen nog amper iets op internet te vinden.’ Handel werd er niet gedreven, maar iedereen wist dat het eraan zat te komen. Het Amsterdamse DigiCash leek de bouwstenen voor deze grote stap in het moderne kapitalisme te gaan leveren.

DigiCash was ‘een bedrijf dat als missie heeft de wereld te veranderen door de introductie van anonieme digitale geldtechnologie,’ schreef het toonaangevende Amerikaanse maandblad *Wired* later dat jaar in een omslagverhaal. Het liep anders, het bedrijf was zijn tijd te ver vooruit en in 1998 ging DigiCash failliet. De cryptografische bouwstenen voor het nieuwe geld zouden ruim tien jaar later de basis vormen voor een nieuwe munt die de financiële wereld voor eens en voor altijd ten goede moest veranderen.

Op 3 januari 2009 schreef iemand die zich Satoshi Nakamoto noemde, de eerste regels van de code voor een digitaal betaalmiddel. Het moest van iedereen worden, zonder dat wie dan ook – overheid, bedrijf of instelling – het eigendom of de controle over dat nieuwe geld kon opeisen of zelfs maar kon beïnvloeden. Daarmee week deze munt op een belangrijk punt af van E-Cash, dat als technologie aan banken zou worden geleverd.

‘Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System’ heette het witboek dat de kenmerken van het betaalsysteem beschrijft. De bitcoin kon zonder tussenkomst van banken van eigenaar wisselen, en de waarde was niet op vertrouwen gebaseerd, zoals de euro of de dollar, maar op onweerlegbaar digitaal bewijs.

Het allereerste brokje code – de zogenaamde *genesis code* – van het bitcoin-systeem bevat deze regel: ‘The Times 03/Jan/2009 Chancellor on brink of second bailout for banks’. Dat was de ingedikte kop van een artikel dat op 3 januari 2009 in de Britse krant *The Times* stond, waarin de Britse minister van Financiën een reddingsoperatie voor de banken aankondigde.

De zin verwijst naar de startdatum van de bitcoin en naar de motieven van de bedenker ervan: de bitcoin moest een veilig tegenwicht bieden aan de inherent instabiele financiële sector, die kort daarvoor aan de rand van een peilloos diepe afgrond had gestaan. Slechts drie maanden eerder had het faillissement van de

Amerikaanse zakenbank Lehman Brothers een wereldwijde kettingreactie veroorzaakt, die alleen gestopt kon worden als overheden (waaronder de Britse) banken met belastinggeld zouden redden. De grootste naoorlogse crisis was een feit.

Bankiers hadden jarenlang zeer risicovolle financiële producten bedacht, opgeknipt, herverpakt en doorverkocht en daarmee het wereldwijde financiële systeem ondermijnd. In zijn boek *The Crisis of Democratic Capitalism* schrijft Martin Wolf, de éminence grise van de financiële journalistiek, dat de financiële sector 'grotendeels een machine is om geld te verdienen zonder waarde toe te voegen'. De bankiers hadden hun zakken met bonussen gevuld, en toen het fout ging moest de belastingbetaler bijpassen.

Dat leidde wereldwijd tot heftige protesten. Journalisten die beseften dat ze het kolossale ongeluk niet hadden zien aankomen, realiseerden zich dat meer onderzoek naar de financiële sector een bittere noodzaak was. Ik was er een van.

De financiële sector leek zichzelf na de grote crash niet opnieuw uit te willen vinden en werd daar ook niet toe gedwongen. Overheden en toezichthouders besloten dat het beter was om het bestaande systeem te verbeteren en veiliger maken. De fundamenten van de bedrijfsmodellen van banken, die deels bestaan dankzij de privileges die de overheden ze gunnen, bleven intact.

Bij de eurocrisis dienden zich ongekennde monetaire tijden aan. Centrale banken moesten de muntunie zien te redden en lieten de digitale geldpersen draaien, om maandelijks voor tientallen miljarden staats- en bedrijfsleningen op te kopen. *Quantitative easing* (QE) heet het experiment dat zijn weerga in de monetaire geschiedenis niet kende. De uitgangspunten voor een alternatief geldstelsel als de bitcoin konden op het eerste gezicht niet beter zijn.

'In cryptography we trust,' schreef een illustrator van *The Wall Street Journal* in 2011 in het goudkleurige muntje dat de bitcoin als beeldmerk gebruikt. De koers van de bitcoin steeg en op steeds meer plekken kon de cryptomunt worden verhandeld. Toch was toen al duidelijk dat de cryptomunt als betaaleenheid vooral gebruikt werd op illegale platforms als Silk Road, waar vrijelijk drugs werden verhandeld. Ook waren de handelsplatformen waar mensen bitcoins konden aanbieden, bepaald niet veilig. Een grote hack

bij een handelsplatform zorgde in 2011 voor de eerste crash en liet de koers van de bitcoin kortstondig imploderen.

In dat jaar schreef ik voor het eerst een artikel over bitcoins. De digitale munt beloofde toen het eerste gedecentraliseerde betaalmiddel te worden dat voor iedereen, ook voor mensen in de verste uithoeken van de aarde, bereikbaar zou zijn. Ik verbaasde me echter over de gigantische hoeveelheden rekenkracht en energie die nodig waren om een bitcoin te kunnen aanmaken: het zogenoemde *minen*.

Ik realiseerde me ook dat het kernpunt van de bitcoin – de waarde van de munt is niet op vertrouwen gebouwd, maar op unieke code, en hangt niet af van instituties als banken en centrale banken – op gespannen voet staat met een aantal maatschappelijke grondbeginselen. Vertrouwen vormt de basis van menselijke contacten, van elke economie, van elke samenleving. In een open democratische samenleving wordt dat vertrouwen door controleerbare instanties gewaarborgd. Hoe leeg het middel ook lijkt: geld maakt inherent deel uit van het weefsel van gemeenschappen. Een cryptomunt kan in mijn ogen alleen iets wezenlijks veranderen als die onderdeel van een samenleving is en het geldstelsel van binnenuit verbetert en veiliger maakt. Digitale munten van centrale banken zouden die rol voor zich kunnen opeisen.

Ik ben er sindsdien niet anders over gaan denken, integendeel. Bitcoins en de vele andere crypto's die later werden bedacht, hebben me in die mening gesterkt. Het is slechts code waar sommige mensen waarde aan hechten, criminelen niet in de laatste plaats. In de wereld van de cryptovaluta worden dagelijks digitale witwaswegen aangelegd die meer dan ooit internationale misdaad faciliteren. Het wemelt van de charlatans, dieven en oplichters, die met nieuwe crypto's gratis geld weten te printen of de digitale portemonnees van anderen weten buit te maken. De schandalen doen zich vrijwel dagelijks voor, de een nog groter dan de ander. Ook de bedenkers van breed geaccepteerde digitale munten gedragen zich als gedrogeerde bankiers. Het belangrijkste: de bitcoin heeft zijn belofte niet ingelost, is geen betaalmiddel geworden en heeft het geldstelsel niet weten te veranderen.

Het beeld dat intelligente mensen zich dag en nacht bezighouden met de op en neer bewegende koersen van hun digitale muntjes, stemt me droevig. Het zijn professionele speculanten die erbij gebaat zijn dat steeds meer mensen tot hun wereld toetreden, want zoals dat gaat bij piramidespelen: hoe meer mensen meedoen, hoe hoger de koers. Dat steeds meer jongeren zich ertoe aangetrokken voelen, vind ik ronduit deprimerend. Van de gameconsole rechtstreeks naar het online casino terwijl ze zich vaak te goed voelen om nog 'gewoon' werk te verrichten.

In de wereld van de cryptovaluta wordt geen waarde gecreëerd, daar doen de inmiddels door de SEC goedgekeurde ETF's van Blackrock en andere grote vermogensbeheerders niets aan af. Cryptovaluta vormen vooral een ontzagwekkende, energieslurpende herverdelingsmachinerie die niets toevoegt aan de reële economie, en zich achter façades van technologische innovatie en ideeën over alternatieve geldstelsels verstopt en vol inspeelt op een van de lelijkste eigenschappen van de mens: hebzucht.

Het wachten was op een journalist die mensen zou meenemen achter die façades. Iemand die de wereld, ontdaan van al zijn hubris, in zijn volle waanzin kon tonen. De Amerikaanse journalist Zeke Faux is daarin meer dan geslaagd en ik ben trots dat *Follow the Money* zijn boek hier mag uitgeven. Faux is de enige man op het feest die nuchter is en scherp blijft observeren. De onwaarschijnlijke achtbaanrit die vanaf hier gaat beginnen, zal u niet onberoerd laten, dat garandeer ik u.

Eric Smit
medeoprichter van *Follow the Money*

PROLOOG – TWEE BILJOEN DOLLAR

Nassau, Bahama's
17 februari 2022

‘Ik zal eerlijk tegen je zijn,’ zei Sam Bankman-Fried.

Dat was een leugen.

We zaten in zijn werkkamer op de Bahama's, ik had net een stoel bij zijn bureau geschoven en mijn recorder aangezet. Ik was daar op verzoek van Bloomberg, waar ik als onderzoeksjournalist werkte, om de man te ontmoeten die in het middelpunt stond van de gekte rond cryptovaluta, die overal om zich heen greep.

Bankman-Fried staaarde naar zijn zes beeldschermen en bekeek zijn e-mails, terwijl hij zei dat ik er altijd op kon rekenen dat hij zijn eerlijke mening over crypto zou geven. *Forbes* had hem onlangs uitgeroepen tot 's werelds rijkste man onder de dertig, maar hij zag eruit als een student die net wakker was nadat hij een nacht in de bibliotheek had doorgehaald. Hij oogde slonzig: op sokken, in een blauwe korte broek en een grijs T-shirt met het logo van zijn cryptobeurs: FTX. Zijn wilde krullen waren geplet door de koptelefoon die hij eerder op had, zodat hij op een half geschoren schaaap leek. Op zijn bureau lag de verpakking van zijn lunch van gisteren.

Ik wilde een profiel schrijven van het wonderkind van de cryptowereld, de man die op zijn 29ste de toekomst van ons geld volledig leek te hebben doorgrond. Hij was zo bliksemsnel opgekomen dat het geloofwaardig klonk toen hij zei dat FTX ooit heel Wall Street zou overnemen. Zijn vermogen was minstens 20 miljard dollar, maar hij beweerde dat hij alleen zo rijk was geworden

om het later allemaal weg te geven. Hij reed in een Toyota Corolla en sliep het liefst op een zitzak naast zijn bureau.

Het was een onweerstaanbaar verhaal. Het probleem was alleen dat het niet waar was. Terwijl media, politici, durfinvesteerders en zakenbankiers hem prezen als een goedaardig genie – de Warren Buffett of J.P. Morgan van het digitale tijdperk – verduisterde Bankman-Fried heimelijk miljarden dollars van zijn klanten en verkwistte hij die aan slechte transacties, sponsordeals met beroemdheden en een reeks vastgoedaankopen op het eiland waarmee hij iedere drugsbaron naar de kroon kon steken.

Ik zou graag zeggen dat ik dat allemaal had onthuld: de heroïsche onderzoeker die een van de grootste fraudezaken uit de geschiedenis doorzag. Maar ik trapte erin, net als iedereen. Ik zat naast de grootste oplichter sinds Bernie Madoff, met zicht op zijn e-mails, zijn interne chats en overzichten van zijn transacties, en ik had geen idee wat hij aan het doen was.

‘Je kunt me als informatiebron gebruiken,’ zei Bankman-Fried, terwijl hij onrustig met zijn voeten tikte. Hij had sportsokken aan. ‘Dat is het belangrijkste dat ik wil overbrengen.’

‘Dat klinkt redelijk,’ zei ik, en knikte vriendelijk.

Argwaan had ik wel. Sinds ik me in de cryptowereld was gaan verdiepen, had ik alleen maar rode vlaggen gezien. Waarom zaten al die bedrijven in beruchte belastingparadijzen? Hoe zat het met al die willekeurige virtuele munten die tientallen miljarden dollar waard zouden zijn? Was dat – wees nu eerlijk – niet een wankel fundament voor de toekomst van de financiële sector? Was het allemaal oplichterij?

Maar tegen de tijd dat ik Bankman-Fried in zijn schuilplaats op de Bahama’s bezocht, was er weinig over van de logica van de financiële wereld. Bijna niemand wist waar cryptovaluta voor bedoeld waren. Zelfs experts hadden geen goede uitleg, en van veel cryptovaluta was niet duidelijk waarom ze ook maar een cent waard zouden zijn. Maar tussen 2020 en begin 2022 steeg de waarde van de bitcoin en van honderden minder bekende valuta – met idiote namen als ‘dogecoin’, ‘solana’, ‘polkadot’ en ‘smooth love potion’ – almaar verder. Terwijl ik op de Bahama’s was, werd

er voor ruim 500 miljard dollar aan crypto's verhandeld, en was de marktwaarde van al die munten bij elkaar meer dan twee biljoen dollar.

Crypto-aanhangers zeiden dat ze de voorhoede waren van een revolutie die het financiële stelsel zou democratiseren en nog generaties lang rijkdom zou opleveren voor wie erin geloofde. Het gejuich over de stijgende koersen overstemde de sceptici. Onbegrijpelijk jargon vierde hoogtij: *blockchain*, *DeFi*, *Web3*, het *metaverse*. Wat die woorden betekenden, deed er niet toe. Kranten, televisie en sociale media bestookten potentiële investeerders met verhalen over gewone mensen die in crypto's hadden belegd en heel snel heel rijk waren geworden.

Crypto leek een gigantische gokkast die was gemanipuleerd om bijna altijd uit te betalen. Honderden miljoenen mensen zwichtten voor de verleiding om aan de hendel te trekken. Iedereen kende wel iemand die er flink op had verdiend. En hoe meer mensen er geld in staken, hoe meer de koersen stegen.

Niet dat het gebruik van cryptovaluta in de echte wereld gemeengoed werd. Niemand deed zijn creditcard weg, schafte zijn bankrekening af, of verruilde de dollar of de euro voor bijvoorbeeld cardanocoins. Maar de verleiders, fanatici, opportunisten en regelrechte oplichters die de hausse hadden gecreëerd, werden ongelooflijk rijk.

Bankman-Fried vertelde dat liefst vijf van zijn FTX-collega's miljardair waren. En dat was nog maar één cryptobeurs. Van veel verlieslijdende start-ups met wettelijk gezien nogal twijfelachtige businessplannen werd de waarde op miljarden geschat. Changpeng Zhao, de oprichter van cryptobeurs Binance, vergaarde een fortuin van naar schatting 96 miljard dollar.¹ De bedragen waren zo groot dat zelfs de meest waanzinnige fantasieën redelijk klonken. Niets leek de onstuimige groei van crypto te kunnen stoppen.

Totdat het kaartenhuis instortte. Dat begon in de zomer van 2022: veel cryptobedrijven werden als frauduleus ontmaskerd. De zeepbel spatte uiteen. Zo'n twee biljoen dollar aan marktwaarde ging in rook op. Miljardairs gingen failliet. Miljoenen gewone mensen raakten hun spaargeld kwijt. De financiële waakhonden die oplichters hun gang hadden laten gaan, besloten eindelijk dat het

tijd was om paal en perk te stellen. Bankman-Fried en veel van zijn compagnons werden gearresteerd. Crypto verdween niet van het toneel, maar de koorts was voorbij.

Dit is het verhaal over de grootste financiële gekte die de wereld ooit heeft gezien. Ik begon met een onderzoek naar Tether,* dat als een soort bank voor de hele sector fungeerde. Dat onderzoek mondde uit in een twee jaar durende reis van Manhattan, Miami, Zwitserland en Italië tot de Bahama's, El Salvador en de Filipijnen. Ik heb honderden mensen op alle niveaus van de cryptowereld geïnterviewd: van gokkers tot programmeurs, van pleitbezorgers tot miljardairs. Ik was te gast op hun jachten en hun feesten toen de waanzin op zijn hoogtepunt was, en zocht ze in hun schuilplaatsen op toen de autoriteiten hen op de hielen zaten.

Van meet af aan vond ik crypto vrij dom. Het bleek nog dommer te zijn dan ik dacht. Niet eerder is er zoveel rijkdom uit zulke flinterdunne plannen voortgekomen. Wat me schokte was niet het gebrek aan inhoud van de *crypto bro's*, maar het verwoestende effect ervan op mensen overall ter wereld. Ik belandde zelfs in Cambodja, waar ik uitploos hoe crypto een omvangrijk mensenhandelprogramma onder leiding van Chinese gangsters had aangejaagd.

In november 2021, rond het hoogtepunt van de gekte, legde ik mijn uitgever mijn plan voor dit boek voor, denkend dat crypto snel zou instorten en ik de catastrofale nasleep kon beschrijven. Drie maanden later zat ik met Bankman-Fried in zijn werkkamer op de Bahama's en keek ik naar de computerschermen voor zijn pluizige hoofd. Ik had geen idee van de gigantische fraude die vlak voor mijn neus plaatsvond. Eerlijk gezegd was ik toen vooral ongerust of ik het geheim achter de crypto-hausse ooit zou achterhalen.

Ik vermoedde toen al dat grote delen van de cryptowereld in essentie een piramidespel waren, maar de zeepbel was nog niet gebarsten. De sector floreerde. Wellicht zou de waanzin tot ver na mijn deadline voortduren. Of misschien zou de cryptowereld zo-

* Bedrijven die in crypto handelen, brengen vaak munten op de markt die de naam van hun bedrijf dragen. In dit boek wordt de bedrijfsnaam met een hoofdletter geschreven, de munt zonder: Tether is het bedrijf, de tether de munt.

veel volgelingen weten te winnen dat er geen houden meer aan was. Ik had geen idee hoe dit boek zou aflopen.

Nadat ik een paar uur met Bankman-Fried had gepraat, besloot ik hem om advies te vragen. Dat was deels een interviewtactiek, deels een oprechte roep om hulp. Niet dat ik verwachtte dat hij zou antwoorden dat zijn hele bedrijfstak eigenlijk op bedrog berustte; ik wilde achterhalen of hij bereid was me op weg te helpen. Dus legde ik hem mijn narratieve dilemma voor, en vertelde hem mijn theorie: dat Tether, de zo veilig geachte cryptobank die als ruggengraat voor tal van cryptovaluta diende, frauduleus kon zijn, en dat dan de hele mikmak zou instorten.

Bankman-Fried zei dat ik het bij het verkeerde eind had. Crypto was geen oplichting en Tether was dat evenmin. Maar hij nam geen aanstoot aan mijn vraag; hij zei dat hij mijn probleem volledig begreep. En toen zei hij iets dat me indertijd niet vreemd voorkwam – maar met de kennis van nu vraag ik me af of hij probeerde met een knipoog een bekentenis af te leggen.

Hij kapte me af toen ik meer uitleg wilde geven. Zijn toon was opgewekt. Hij zei: ‘Het verhaal zou natuurlijk stukken pikanter zijn als je kon schrijven: “Holy shit, dit is ’s werelds grootste ponzi-fraude,” toch?’

Inderdaad.